

KONIUNKTURA KONSUMENCKA NA POZIOMIE LOKALNYM W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM I PODKARPACKIM

Piotr Klimczak

Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie

W celu oceny kondycji gospodarstw domowych w województwie podkarpackim i lubelskim Instytut Gospodarki WSiZ w Rzeszowie w ramach projektu PIW EQUAL pt.: „System przeciwdziałania powstawaniu bezrobocia na terenach słabo zurbanizowanych” systematycznie, co pół roku przeprowadza badanie gospodarstw domowych dotyczące posiadanych przez nie dochodów, oszczędności, obszarów wydatkowania posiadanych środków oraz planów inwestycyjnych. Analiza powyższego zjawiska prowadzona jest w trzech wymiarach: wartości cechy, występowania w przestrzeni oraz zmienności w czasie.

Badanie realizowane jest przy pomocy standaryzowanego kwestionariusza wywiadu, techniką wywiadów telefonicznych wspomaganą komputerowo (CATI). Realizowane jest na losowo wybranej próbie ok. 500 gospodarstw domowych w każdym z województw. Wielkość próby badawczej wyliczona została wyznaczona na podstawie formuły:

$$n = t^2 xp(1-p)/d^2$$

gdzie:

- t - współczynnik będący funkcją odpowiedniego poziomu istotności
- x - współczynnika ufności;

- p - oszacowanie frakcji osób w danej populacji posiadającej daną cechę;
- d - półprzedział ufności, tj. dopuszczalna różnica między parametrem populacji a statystyką próby. Wielkość półprzedziału ufności dla całej populacji wyniosła w poszczególnych badaniach ok. 3%.

Z przeprowadzonych badań wynika, iż istotnym czynnikiem wpływającym na kondycję gospodarstw domowych w obu województwach jest charakter gminy (wielkomiejski, miejski, wiejsko-miejski, wiejski). Zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi rodzajami gmin dotyczy głównie położenia w stosunku do wiodących centrów wzrostu społeczno-gospodarczego, koncentracji podmio-

Tablica 1. Struktura źródeł dochodów badanych gospodarstw domowych w województwie podkarpackim i lubelskim (w %)

Województwo podkarpackie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
praca najemna	47,01	47,63	48,16	46,67
własne przedsiębiorstwo	10,04	5,33	7,51	6,38
renta/emerytura	27,32	37,87	32,86	32,9
zasiłek dla bezrobotnych	4,57	1,33	1,84	2,32
dochody z rolnictwa	9,28	2,66	3,68	5,07
dochody z pracy zagranicą		3,11	3,82	4,2
inne	1,78	2,07	2,12	2,46
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00
Województwo lubelskie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
praca najemna	45,04	42,94	43,97	43,83
własne przedsiębiorstwo	6,07	5,33	5,75	6,48
renta/emerytura	36,44	38,76	38,65	37,35
zasiłek dla bezrobotnych	2,52	1,59	1,15	1,66
dochody z rolnictwa	5,78	4,61	5,03	6,17
dochody z pracy zagranicą		3,74	3,16	3,01
inne	4,15	3,03	4,17	1,50
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00

Tablica 2. Struktura gospodarstw domowych w województwie podkarpackim i lubelskim posiadających oszczędności (w %)

Województwo podkarpackie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
TAK	52,16	45,40	44,20	46,80
NIE	47,84	54,60	55,80	53,20
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00
Województwo lubelskie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
TAK	50,00	42,60	48,40	41,00
NIE	50,00	57,40	51,60	59,00
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00

Tablica 3. Struktura oszczędności badanych gospodarstw domowych w województwie podkarpackim i lubelskim (w %)

Województwo podkarpackie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
około 1000zł	29,70	21,59	17,26	21,37
1001-5000zł	37,59	45,81	43,36	49,57
5001-1000zł	17,29	21,59	21,68	20,09
10001-30000zł	9,02	7,49	9,29	5,56
30000zł i więcej	6,39	3,52	8,41	3,42
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00
Województwo lubelskie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
około 1000zł	31,6	22,58	19,76	21,95
1001-5000zł	36,8	36,87	38,74	38,05
5001-1000zł	17,2	22,12	27,67	26,83
10001-30000zł	7,6	7,83	7,51	9,76
30000zł i więcej	6,8	10,60	6,32	3,41
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00

jest to źródło dochodu). Dla około 15% gospodarstw domowych niezarobkowe źródła dochodu były jedynym źródłem utrzymania. W badanej grupie wiejskich gospodarstw domowych na dochody z rolnictwa wskazało w obu województwach tylko około 10% respondentów i w trakcie kolejnych badań zmiany były niewielkie. Ten niski odsetek świadczy o marginalizowaniu znaczenia dochodów z rolnictwa w budżetach domowych nawet na obszarach wiejskich.

Prowadzone badania wskazują, że od początku

tów gospodarczych i instytucji obsługi, nasycenia elementami infrastruktury techniczno-ekonomicznej i społecznej, rozmiarów zasobów intelektualnych i przekształcenia struktur demograficznych ludności.

Czynniki te wpływają m.in. na zróżnicowanie poziomu dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa domowe. W dużych ośrodkach miejskich znacznie mniejszy jest odsetek gospodarstw o skrajnie niskich miesięcznych dochodach na osobę w porównaniu do gmin wiejskich a jednocześnie odsetek gospodarstw o skrajnie wysokich dochodach w dużych miastach jest większy w porównaniu do gmin wiejskich. W gminach o charakterze miejsko-wiejskim większość gospodarstw ma dochody na podobnym poziomie kwotowym - niewielki jest odsetek osób o skrajnie wysokich i niskich dochodach.

Głównym źródłem dochodu gospodarstw domowych są dochody z pracy (ok. 60% gospodarstw ma takie dochody) oraz niezarobkowe źródła dochodu jak emerytura, renta, zasiłki (dla ok. 40% gospodarstw

2006 r. w obu województwach odsetek respondentów deklarujących posiadanie oszczędności systematycznie maleje. W pierwszym badaniu połowa badanych gospodarstw domowych deklarowała, że posiada oszczędności, w ostatnim badaniu odsetek ten w województwie lubelskim spadł do 41%.

Tablica 4. Struktura odpowiedzi odnośnie decyzji gospodarstw domowych o kwotowej wielkości oszczędności w przypadku wzrostu ich dochodu o dodatkowe 1000 zł w województwie podkarpackim i lubelskim [w %]

Województwo podkarpackie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
Nic	23,92	33,40	31,20	42,40
poniżej 100 zł	6,47	7,40	8,40	2,80
100-200 zł	11,18	20,40	13,40	3,40
200-300 zł	9,41	7,20	9,20	7,00
300-400 zł	5,69	1,20	2,20	4,00
400-500 zł	20,98	9,60	11,40	19,20
500-700 zł	9,41	7,20	7,00	8,00
powyżej 700 zł	12,94	13,60	17,20	13,20
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00
Województwo lubelskie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
Nic	33,00	33,80	35,81	43,52
poniżej 100 zł	4,80	6,80	5,23	0,77
100-200 zł	6,00	7,60	18,71	2,51
200-300 zł	5,80	2,60	13,88	2,90
300-400 zł	1,20	0,60	0,80	3,48
400-500 zł	23,60	9,80	8,85	20,31
500-700 zł	5,20	8,60	6,04	4,84
powyżej 700 zł	20,40	30,20	10,66	21,66
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00

Tablica 5. Planowane wydatki inwestycyjne w badanych gospodarstwach domowych w województwie podkarpackim i lubelskim w najbliższym półroczu według rodzajów gmin [w %]

Województwo podkarpackie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
Zakup sprzętu AGD	21,37	15,28	19,92	25,0
Zakup samochodu	18,04	14,35	15,04	19,4
Zakup domu/mieszkania	6,67	7,41	8,65	7,8
Remont	34,12	58,33	54,14	32,2
Inne	2,75	4,63	2,26	15,6
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,0
Województwo lubelskie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
Zakup sprzętu AGD	7,40	22,58	10,09	20,92
Zakup samochodu	8,00	36,87	24,56	20,26
Zakup domu/mieszkania	2,80	22,12	8,77	3,92
Remont	30,00	7,83	55,26	43,14
Inne	6,00	10,60	1,32	11,76
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00

W województwie podkarpackim 52% badanych gospodarstw w lutym 2006 r. posiadało oszczędności, rok później już tylko 44%.

Z punktu widzenia różnicowań między poszczególnymi rodzajami gmin odsetek deklarujących posiadanie oszczędności nieznacznie większy jest wśród gospodarstw miejskich niż w gospodarstwach wiejskich. Jedynie w województwie podkarpackim w miastach na prawach powiatów odsetek gospodarstw mających oszczędności był znacząco wyższy i wyniósł nawet 65,5%.

W obu województwach w zbiorowości deklarującej posiadanie oszczędności najczęściej wskazywanym przedziałem posiadanych oszczędności jest przedział od 1001- 5000 zł. Na przestrzeni dwóch ostatnich lat wzrasta odsetek gospodarstw posiadających oszczędności w tym przedziale. Podobna prawidłowość obserwowana jest w przedziale od 5001-10000 zł. Maleje natomiast odsetek tych mających oszczędności nieprzekraczające 1000 zł. W lutym 2006 r. w województwie lubelskim co trzecie gospodarstwo domowe wśród tych mających oszczędności deklarowało je na tym poziomie, w ostatnim badaniu już co piąte. W wyższych kwo-

towo przedziałach powyżej 10000 zł i powyżej 30000 zł w żadnym badaniu odsetek mających takie oszczędności nie przekroczył pułapu 10% ogółu posiadających oszczędności.

Analiza wielkości deklarowanych oszczędności przez gospodarstwa domowe w różnych rodzajach gmin wskazuje na pewne prawidłowości. Gospodarstwa położone w gminach wiejskich charakteryzują się najwyższym odsetkiem mających niewielkie kwotowo oszczędności do 1 tys. zł oraz niskim odsetkiem mających oszczędności przekraczające 10 tys. zł w porównaniu do pozostałych rodzajów gmin.

Wśród mieszkańców dużych miast w województwie podkarpackim i gmin miejskich w województwie lubelskim wyraźnie większy jest też odsetek respondentów mających oszczędności wyższe niż 30 tys. zł w porównaniu do pozostałych rodzajów gmin.

Zebrane dane dotyczące decyzji gospodarstw domowych odnośnie podziału dochodów na wydatki i oszczędności wskazują, że wzrasta odsetek gospodarstw domowych w województwie podkarpackim i lubelskim, które w ogóle nic nie przeznaczyłyby z dodatkowej wielkości dochodu 1 tys.

Tablica 6. Struktura wielkości planowanych wydatków gospodarstw domowych w województwie podkarpackim i lubelskim w najbliższym półroczu według rodzaju gminy [w %]

Województwo podkarpackie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
około 1000	25,34	39,05	31,73	17,00
1000-5000	34,23	29,52	31,73	40,90
5000-20000	24,26	17,62	20,48	33,50
20000-50000	5,93	6,67	7,63	6,80
powyżej 50000	10,24	7,14	8,43	1,70
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00
Województwo lubelskie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
około 1000	26,21	37,65	22,67	11,56
1000-5000	39,11	31,76	41,33	44,22
5000-20000	20,16	21,96	25,33	39,46
20000-50000	7,26	4,31	6,67	2,72
powyżej 50000	7,26	4,31	4,00	2,04
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00

Tablica 7. Prognozowana zmiana średnich miesięcznych wydatków w najbliższym półroczu w województwie podkarpackim i lubelskim (w %)

Województwo podkarpackie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
znaczny wzrost	12,75	10,20	10,60	4,80
niewielki wzrost	27,84	22,40	22,20	24,00
bez zmian	51,37	66,00	64,80	68,80
nieznaczny spadek	5,69	0,80	1,40	1,40
istotny spadek	2,35	0,60	1,00	1,00
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00
Województwo lubelskie				
	II 2006	X 2006	II 2007	VIII 2007
znaczny wzrost	15,40	11,00	14,40	3,20
niewielki wzrost	18,80	12,00	25,60	23,80
bez zmian	56,60	75,60	58,40	68,80
nieznaczny spadek	7,60	0,80	1,20	4,00
istotny spadek	1,60	0,60	0,40	0,20
OGÓŁEM:	100,00	100,00	100,00	100,00

zł - na oszczędności. W pierwszym badaniu (luty 2006 r.) w województwie podkarpackim tylko 1/4 a w województwie lubelskim 1/3 respondentów nie wykazywała skłonności do oszczędzania, podczas gdy w ostatnim badaniu odsetek ten w obu województwach był wyższy niż 40%.

Rodzaj gminy, z której pochodzi badane gospodarstwo domowe nie ma większego wpływu na deklarowaną skłonność do oszczędzania. Istnieje natomiast silna zależność między skłonnością do oszczędzania a poziomem dochodu uzyskiwanego przez te gospodarstwa. Skłonność do oszczędzania wzrasta w miarę wzrostu dochodu. Szczególnie widoczne jest to w kategorii gospodarstw, gdzie miesięczny dochód do dyspozycji na osobę jest wyższy niż 800 zł. Ponadto im wyższy dochód tym spada odsetek gospodarstw, które z dodatkowego dochodu nic nie przeznaczyłyby na oszczędności.

W opinii badanych gospodarstw domowych to wydatki na artykuły żywnościowe oraz na czynsz i inne opłaty stanowią w budżetach domowych najistotniejszą kategorię wydatków. Udział pozostałych kategorii wydatków w budżetach domowych z uwagi na ich ważność oceniany był najczęściej jako mało lub średnio ważny. Marginalizowanie znaczenia ważności takich kategorii jak artykuły przemysłowe, czy wypoczynek i relaks spowodowane jest ograniczeniami dochodowymi. W gospodarstwach o wyższych dochodach wzrasta odsetek odpowiedzi uznających te kategorie jako ważne i bardzo ważne. W tych, gdzie te dochody są na niskim poziomie stanowią one dobra i usługi niedo-

stępne. Porównując uzyskane wyniki w kolejnych badaniach zauważa się wzrost znaczenia takiej kategorii wydatkowej jak spłata kredytu. W województwie podkarpackim w pierwszym badaniu sprzed dwóch lat była to ważna lub bardzo ważna kategoria dla 24% gospodarstw a za nieważną uznało ją 64%. W ostatnim badaniu ta kategoria wydatkowa była ważną lub bardzo ważną pozycją w domowych budżetach dla 33% natomiast za nieważną uznawało ją tylko 17% gospodarstw.

Rozkład odpowiedzi dotyczących planowanych wydat-

ków inwestycyjnych w poszczególnych badaniach charakteryzował się dużą dynamiką zmian podobnie jak liczba respondentów planujących tego typu inwestycje w badanej próbie. Wyraźne są też odmienności na poziomie poszczególnych województw. Brak jest natomiast znaczącego zróżnicowanie ważności planowanych wydatków inwestycyjnych w gospodarstwach domowych z uwagi na rodzaj gminy.

Wielkość kwot, które planują wydatkować gospodarstwa domowe na te inwestycje jest zróżnicowana. Dla blisko 60% gospodarstw w poszczególnych badaniach mających plany inwestycyjne była to kwota do 5000 zł. Zróżnicowanie między poszczególnymi rodzajami gospodarstw odnośnie planowanych wydatków związane jest z ich wiejskim lub miejskim charakterem. W gospodarstwach wielkomiejskich najniższy jest odsetek deklarujących wydatki inwestycyjne na poziomie około 1000 zł, podczas, gdy w gminach wiejskich ten odsetek jest najwyższy. W kategorii planowanych wydatków powyżej 20000 zł sytuacja jest odwrotna.

Najczęściej respondenci prognozowali, że w najbliższym półroczu ich wydatki nie ulegną zmianie w porównaniu do sytuacji obecnej. W okresie prowadzenia badań w prognozach respondentów odnośnie planowanych wydatków przeważały opinie o wzroście (znaczącym lub niewielkim) nad opiniami o ich spadku (nieznacznym lub istotnym) Najczęściej to mieszkańcy gmin wiejskich i miejsko-wiejskich prognozowali wzrost wydatków.

Podsumowanie

Systematyczne prowadzenie badań koniunktury konsumenckiej na poziomie lokalnym w województwie podkarpackim i lubelskim dostarcza interesujących danych. Informacja o dochodach, poziomie oszczędności, obszarach wydatkowania posiadanych środków czy planach inwestycyjnych gospodarstw domowych powinna być przydatnym narzędziem dla budowania strategii biznesowych przez producentów, handlowców, czy bankowców.

Literatura:

1. E. Wojnicka, P. Klimczak, R. Pater Koniunktura konsumencka na poziomie lokalnym w województwie podkarpackim i lubelskim, Raport numer I, II, III, IG WSiLiZ 2006, 2007 w ramach badań dla projektu Inicjatywy EQUAL
2. P. Klimczak Kondycja podkarpackich przedsiębiorstw przemysłowych na podstawie wyników badań koniunktury [w:] Zb. Ziolo (red.) , Uwarunkowania rozwoju i konkurencyjności regionów, Kraków - Rzeszów 2005
3. Koniunktura konsumencka - badanie wspólne Głównego Urzędu Statystycznego oraz Narodowego Banku Polskiego prowadzone co miesiąc od 2004 r. GUS